

ศึกษาวิจัยพืชอนุรักษ์ของกลางในคดีว่าด้วยกฎหมายพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 เพื่อการเก็บรักษาให้สามารถ
ดำรงชีพได้ในสถานที่เก็บรักษาของกลาง: จังหวัดหนองคาย

Study on disputed Conserved Plants under the Plants Act B.E 2518 to maintain in the
CITES Rescued Centre: Nhonng Kai Province

สุมาลี ทองดอนแอ¹ ดวงเดือน ศรีโพทา¹ รักษณา สารภิม¹ ปวีณา ทะรักษา¹ พลุ สกุลอารีวัฒนา²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยพืชอนุรักษ์ของกลางในคดีว่าด้วยกฎหมายพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 เพื่อการเก็บรักษาให้สามารถดำรงชีพได้ในสถานที่เก็บรักษาของกลาง ณ จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและจำแนกชนิดพืชอนุรักษ์ของกลางในสถานที่เก็บรักษาของกลาง ศึกษาหาแนวทางการดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางที่เหมาะสมในแต่ละชนิด และศึกษาหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางโดยไม่ขัดกับข้อกฎหมาย ผลการจำแนกชนิดพืชอนุรักษ์ของกลาง จำแนกได้ 24 สกุล 68 ชนิด 1,365 ต้น/กอ ในจำนวนนี้เป็นกล้วยไม้ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ สกุลรองเท้านารี (*Paphiopedilum* spp.) จำนวน 7 ชนิด และมีกล้วยไม้ชนิดอื่นๆ อีก 4 ชนิด จัดอยู่ในสถานภาพหายาก ได้แก่ กุหลาบเหลืองโคราช (*Aerides houlettiana*) เอื้องสายมรกต (*Dendrobium chrysanthum*) หวายแดง (*Renanthera coccinea*) และเขาพระวิหาร (*Vandopsis lissochiloides*) กล้วยไม้ของกลางได้จากการกักยัดจากผู้ลักลอบนำเข้า จุดผ่อนปรนไทย-ลาว อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย และบ้านเป่งจาน อำเภอรัตนวาปี จังหวัดบึงกาฬ สำหรับการดูแลรักษากล้วยไม้ของกลางให้มีชีวิตรอดในสถานที่เก็บรักษาของกลาง ลำดับแรกต้องทำการจำแนกชนิดของกลางออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรากอากาศ รากกิ่งอากาศ และกล้วยไม้ดิน แล้วจึงทำการตัดแต่งส่วนของลำต้น ใบ ราก หรือช่อดอกที่แห้งออก ฟันด้วยยาฆ่าเชื้อรา วางไว้บนตะแกรง 1 สัปดาห์ จึงรดน้ำ ยกเว้นกล้วยไม้ดินให้ปลูกทันที ส่วนการศึกษาเบื้องต้นเพื่อทดสอบวัสดุปลูกที่เหมาะสมกับกล้วยไม้แต่ละกลุ่ม จากผลการศึกษาพบว่า กาบมะพร้าวสับแช่น้ำเหมาะสำหรับปลูกกล้วยไม้รากกิ่งอากาศ สำหรับกล้วยไม้รากอากาศการปลูกระยะแรกสามารถใช้วัสดุปลูก เช่น กาบมะพร้าวสับหรือ อิฐทุบ แต่ควรใส่ในปริมาณเล็กน้อย ส่วนกล้วยไม้ดินวัสดุปลูกที่ใช้ควรเก็บรักษาความชื้นและระบายน้ำได้ดี เช่น ดินปลูก ผสมกาบมะพร้าวสับ อิฐทุบ หรือหินภูเขาไฟ สำหรับผลการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากกล้วยไม้ของกลาง พบมีระเบียบกรมวิชาการเกษตร ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางพืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ และสถานที่เก็บรักษาของกลางในคดีความผิดว่าด้วยพันธุ์พืช ระเบียบฉบับนี้ได้กำหนดวิธีปฏิบัติกับของกลางไว้ว่าเมื่อคดีสิ้นสุดและของกลางตกเป็นของกรมวิชาการเกษตรแล้วให้ส่งของกลางกลับคืนประเทศถิ่นกำเนิดหากประเทศถิ่นกำเนิดไม่ประสงค์รับคืนให้เก็บรักษาไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมแล้วแต่เห็นสมควร ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา 8 วรรค 4(ก) ของอนุสัญญาไซเตส และระเบียบฉบับนี้ได้กำหนดสถานที่เก็บรักษาของกลางไว้จำนวน 18 แห่ง สำหรับแนวทางการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางในระเบียบฉบับนี้ระบุไว้เพียงว่าแล้วแต่อธิบดีกรมวิชาการเกษตรเห็นสมควร จากการศึกษากฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า มีระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ พ.ศ. 2533 กำหนดไว้ว่ากล้วยไม้ป่า

¹ กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช

² ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ของกลาง ให้เป็นของกลางที่ห้ามจำหน่ายให้เอาไว้อใช้ในราชการ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้มอบกล้วยไม้ป่าของกลาง แก่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เป็นท้องถิ่นเดิมของกล้วยไม้ป่าชนิดนั้นๆ หรือมอบให้ศูนย์ พืชศาสตร์ประจำภาคบำรุงรักษาต่อไป ตามแต่กรณี ดังนั้นแนวทางการใช้ประโยชน์จากกล้วยไม้ของกลางที่อยู่ใน ความรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตร ควรจัดทำข้อมูลพืชอนุรักษ์ของกลางและเผยแพร่ข้อมูลบุคคลภายนอก ทราบ เปิดสถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางเป็นสถานที่ศึกษาดูงานสำหรับนักเรียนนักศึกษา และบุคคลทั่วไป ที่สนใจ หรือส่งมอบพืชอนุรักษ์ของกลางให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ไปใช้ประโยชน์ที่ไม่ใช่เพื่อการแสวงหากำไร เช่น โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานราชการ ที่ต้องการปลูกเพื่อรวบรวมพันธุ์ ปลูกในสวนรุกขชาติ หรือสวน พืชศาสตร์ในโรงเรียน เป็นต้น

คำนำ

พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ได้กำหนดให้ พืชอนุรักษ์ หมายถึง พืชในบัญชีแนบท้ายอนุสัญญา ว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ หรืออนุสัญญาไซเตส โดยการนำเข้า ส่งออก นำผ่าน ชนิดพืชอนุรักษ์ จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ดังนั้นใน กรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่พบการกระทำความผิด ไม่ขอหนังสืออนุญาตก่อนการส่งออกหรือนำเข้า จะต้องทำการ กักยึดพืชอนุรักษ์เหล่านั้น แล้วจึงดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิด เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการในการ ดำเนินคดีแล้ว พืชอนุรักษ์ที่กักยึดจึงจะตกเป็นของกรมวิชาการเกษตร เนื่องจากกระบวนการในการดำเนินคดีใช้ ระยะเวลาานาน พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องเก็บรักษาดูแลพืชอนุรักษ์ของกลางเหล่านั้นให้มีชีวิตรอดเพื่อประโยชน์ใน การดำเนินคดี นอกจากนี้เมื่อคดีเสร็จสิ้นหรือหมดอายุความ ถ้าประเทศที่เป็นเจ้าของพืชอนุรักษ์ดังกล่าว ต้องการ พืชอนุรักษ์กลับคืน ประเทศไทยก็สามารถส่งพืชที่มีชีวิตรอดกลับคืนไปยังประเทศที่เป็นถิ่นกำเนิดได้ ตาม ข้อกำหนดของอนุสัญญา เนื่องจากพืชอนุรักษ์ที่กักยึดนั้น โดยส่วนใหญ่มักเป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดจากต่างประเทศ การเก็บรักษาไว้ในสถานที่เก็บรักษาของกลาง โดยไม่มีวิธีการดูแลรักษาที่เหมาะสม อาจทำให้พืชอนุรักษ์มีอัตรา การรอดชีวิตต่ำ ประกอบกับพืชอนุรักษ์แต่ละชนิดก็มีความต้องการในการดูแลรักษาที่แตกต่างกันไป นอกจากนี้ พืชอนุรักษ์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมวิชาการเกษตร ปัจจุบันไม่ได้มีการนำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากไม่ได้มี การกำหนดแนวทาง วิธีดำเนินการกับของกลางที่ตกเป็นของกรมฯ ระบุไว้เพียงว่าให้อธิบดีพิจารณาสั่งการแล้วแต่ เห็นสมควร จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อจำแนกชนิด เก็บข้อมูลพื้นฐานด้านชีววิทยา ด้านนิเวศวิทยา เพื่อ เป็นข้อมูลประกอบการดูแลรักษาที่เหมาะสม สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสถานที่เก็บรักษาของกลางดังกล่าวได้ต่อไป รวมถึงเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพันธุ์กรรมพืชที่เก็บไว้ในสถานที่เก็บรักษาของกลางอย่างยั่งยืน จึงควรศึกษา หาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางโดยไม่ขัดกับข้อกำหนดเพื่อเสนอต่อผู้บริหารต่อไป

วิธีดำเนินการ

- อุปกรณ์ พืชอนุรักษ์ของกลาง สถานที่เก็บรักษาของกลาง จังหวัดหนองคาย ไม้บรรทัด วัสดุปลูก และ ภาชนะปลูก
 - วิธีการดำเนินการวิจัย
1. ศึกษาข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลาง
 2. จำแนกชนิด บันทึกข้อมูลด้านชีววิทยา และอัตราการรอดชีวิต

3. ศึกษาวิธีการปลูก ดูแลรักษา พืชอนุรักษ์ของกลางเพื่อให้อยู่รอดได้ในสถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์
4. วิเคราะห์และหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลาง โดยไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
5. รายงานและเผยแพร่ผลการศึกษา

เวลาและสถานที่

ระยะเวลาทำการวิจัย 2 ปี (1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2558)

- สถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลาง สถานกักพืชหนองคาย และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย
- กลุ่มวิจัยอนุสัญญาไซเตสด้านพืช สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร

ผลการทดลองและวิจารณ์

1. ผลการศึกษาข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลาง

จากการศึกษาฎระเบียบภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลาง พบมีฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

จากการศึกษาพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับพืชอนุรักษ์ของกลาง ดังนี้

- มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 บัญญัติไว้ว่าพืชอนุรักษ์ที่ได้ยึดหรืออายัดไว้ตามมาตรา 39(3) ถ้าไม่ปรากฏเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือพนักงานอัยการสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือโดยศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดไม่พิพากษาให้รับ และผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอรับคืนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ยึดหรืออายัดหรือวันที่ทราบคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือวันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดไม่พิพากษาให้รับ หรือของกลางที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับ หรือของกลางที่หน่วยงานอื่นส่งมอบให้กรมวิชาการเกษตรใช้ประโยชน์แล้วแต่กรณี ซึ่งตกเป็นของกรมวิชาการเกษตร ให้สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช รายงานอธิบดีกรมวิชาการเกษตรเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เหมาะสม

- ระเบียบกรมวิชาการเกษตร ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางพืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ และสถานที่เก็บรักษาของกลางในคดีความผิดว่าด้วยพันธุ์พืช (คดีความผิดว่าด้วยกฎหมายพันธุ์พืชในที่นี้หมายถึง การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านพืชอนุรักษ์ และซากของพืชอนุรักษ์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือไม่มีหนังสืออนุญาตไซเตส) ได้กำหนดค่านิยามของคำว่า “ของกลาง” หมายถึง พืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดหรืออายัดไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีพืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ที่อยู่ในความดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่ระหว่างดำเนินคดีตามกฎหมาย พืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ที่ศาลมีคำพิพากษาให้รับพืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์หรือพืชที่ใกล้สูญพันธุ์ ที่พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร หรือหน่วยงานอื่นได้ขอความอนุเคราะห์ให้กรมวิชาการเกษตรช่วยดูแลในระหว่างดำเนินคดี ในกรณีที่ไม่ปรากฏเจ้าของหน่วยงานที่รับมอบของกลางต้องเก็บรักษาของกลางไว้เป็นเวลา 5 ปี จึงจะนำมาใช้ประโยชน์ได้

กรณีเป็นของกลางที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ในมาตรา 8 วรรค 4(ก) ของอนุสัญญาไซเตสระบุไว้ว่าประเทศที่ทำการรับหรือกักยึดสินค้าจะต้องหารือกับประเทศผู้ส่งออก เมื่อคดีสิ้นสุดแล้วต้องส่งของกลางกลับคืนไปยังประเทศต้นทางโดยประเทศดังกล่าวเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายหรืออาจจะส่งไปยังศูนย์กู้ชีวิต (rescued center)

หรือสถานที่อื่นๆ ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการเห็นเหมาะสม ซึ่งทำเย็บฉบับนี้ ได้กำหนดสถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางไว้ จำนวน 18 แห่ง ครอบคลุมทุกภาคทั่วประเทศ

สำหรับพืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลาง ณ สถานกักพืชหนองคาย และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย ได้มาจากการนำเข้า/นำผ่านแดนมาจำหน่ายบริเวณจุดผ่อนปรนไทย - ลาว โดยไม่มีหนังสืออนุญาตไซเตส (CITES permit) มีความผิดตามมาตรา 29 ตีร. แห่ง พ.ร.บ. พันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่กำหนดให้การนำเข้า ส่งออก หรือนำผ่านพืชอนุรักษ์ และซากพืชอนุรักษ์จะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมวิชาการเกษตร หรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ดังนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่พบเห็นจึงทำการกักยึดพืช และมักไม่ปรากฏผู้ครอบครอง ทำให้ไม่ทราบแหล่งที่มาที่แน่ชัด จึงไม่สามารถส่งของกลางกลับคืนประเทศต้นทางได้ ตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 8 วรรค 4(ก) ของอนุสัญญาไซเตส ของกลางทั้งหมดจึงตกเป็นของกรมวิชาการเกษตร (มาตรา 45, พ.ร.บ. พันธุ์พืช) กรมวิชาการเกษตรจึงได้เก็บรักษาไว้ที่สถานที่สำหรับเก็บรักษาของกลาง

1.2 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

พืชอนุรักษ์หลายชนิด ถูกกำหนดให้เป็นของป่าหวงห้ามในบัญชีแนบท้ายของพระราชกฤษฎีกากำหนดของป่าหวงห้าม พ.ศ. 2530 ซึ่งออกความตามในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ได้แก่ กล้วยไม้ป่าทุกชนิด ขึ้นไม้กฤษณา และกฤษณา ลำต้น และรากเฟิร์นต้น และมีการกำหนดบัญชีปริมาณของป่าหวงห้ามที่ให้มีไว้ในครอบครอง เพื่อใช้สอยในครัวเรือน โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ ได้แก่ กล้วยไม้ป่าทุกชนิด 20 ต้น ขึ้นไม้กฤษณา และกฤษณาจำนวน 1.5 กิโลกรัม ลำต้น และรากเฟิร์นต้น จำนวน 5 กิโลกรัม นอกจากนี้พระราชบัญญัติป่าไม้ได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินกับของกลางไว้ดังนี้

- ระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ พ.ศ. 2533 กำหนดของกลางตามระเบียบนี้ ได้แก่ บรรดาไม้ ของป่า สิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใด บรรดาที่ทำด้วยไม้ สัตว์ป่าซากของสัตว์ป่าเครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดๆ ที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดหรือริบของกลางให้ทำบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับของกลางนั้น แล้วจัดการนำไปเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย สำหรับการดำเนินการกับของกลางที่ตกเป็นของแผ่นดินแล้วให้ดำเนินการดังนี้

1. ของกลางที่ตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ให้ขายโดยวิธีทอดตลาดหรือวิธีประกวดราคาตามระเบียบนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายหรือมติคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น
2. ของกลางที่ตกเป็นของแผ่นดินแล้วและเป็นของกลางที่ไม่ควรขาย อธิบดีกรมป่าไม้หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมป่าไม้จะสั่งให้เอาไว้ใช้ในราชการ ปล่อย ทาเลย หรือจัดการตามสมควรก็ได้
3. การขายของกลางให้องค์การการกุศล วัด หรือการสาธารณประโยชน์ ให้ทำได้โดยไม่ต้องขายตามข้อ 1 แต่ต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมป่าไม้

ในกรณีของกล้วยไม้ป่าและไม้กฤษณาได้มีหนังสือกรมป่าไม้ ที่ กษ 0743.03/3627 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2535 เรื่อง ของป่าหวงห้ามของรัฐบาล กรมป่าไม้ได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. กล้วยไม้ป่าทุกชนิดที่เป็นของกลาง ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเก็บรักษาไว้ก่อน เมื่อตกเป็นของแผ่นดินแล้วให้ขอเอาไว้ใช้ในราชการทุกราย ตามระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ พ.ศ. 2533 ข้อ 8 ห้ามมิให้ประมวลจำหน่ายโดยเด็ดขาด และเมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้มอบกล้วยไม้ป่าของกลางแก่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เป็นท้องถิ่นเดิมของกล้วยไม้ป่าชนิดนั้นๆ หรือมอบให้ศูนย์พฤกษศาสตร์ประจำภาคบำรุงรักษาต่อไป ตามแต่กรณี

2. ขึ้นไม้กฤษณาและขึ้นไม้จันทร์หอม ให้ขอเอาไว้ใช้ในราชการเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทางด้านวิชาการทุกราย

1.3 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

กฎหมายฉบับนี้ กำหนดให้พืชอนุรักษ์เป็น “ของต้องจำกัด” การนำเข้าส่งออกจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องก่อน และมาตรา 24 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ศุลกากร กำหนดไว้ว่า ของกลางที่ยึดได้ หากไม่มีผู้ใดมาแสดงตัวเป็นเจ้าของหรือใช้สิทธิเรียกร้องเอาของกลางกลับคืนภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ยึดให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยมีต้องคำนึงว่าจะมีการฟ้องร้องคดีอาญานั้นหรือไม่

สำหรับการดำเนินการกับของกลางในความผิดศุลกากร (มาตรา 25 แห่ง พ.ร.บ. ศุลกากร) “บรรดาของหรือสิ่งที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือถ้าไม่มีพนักงานเช่นว่านี้ภายในระยะเวลาใกล้พอควร ก็ให้ส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของอำเภอที่ใกล้ที่สุด ซึ่งจะได้รักษาไว้แทนศุลกากร สิ่งของที่ยึดแล้บริบไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือบทกฎหมายอื่นอันเกี่ยวแก่ ศุลกากรนั้นให้จำหน่ายตามแต่อธิบดีจะสั่ง ถ้าของที่ยึดไว้เป็นของเสียง่าย หรือถ้าหน่วงช้าไว้จะเป็นการเสียความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะมากเกินไป อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย จะสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ขายทอดตลาด หรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควรก่อนที่ ของนั้นจะตกเป็นของแผ่นดินก็ได้ เงินค่าขายของนั้นเมื่อได้หักค่าใช้จ่ายและค่าภาระติดพันทั้งปวงออกแล้วให้ถือไว้แทนของ” นอกจากนี้ในมาตรา 90 ยังได้กำหนดไว้ว่า “เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด และมีมติคณะรัฐมนตรี การจับกุมการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้กล่าวหาผู้กระทำความผิดทุกบทกฎหมาย ดังนั้น หากมีการจับกุมร่วมกับหน่วยงานอื่น มักจะไม่มี การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช เนื่องจากมีบทลงโทษที่เบากว่ากฎหมายฉบับอื่น เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พระราชบัญญัติศุลกากร จึงควรมีการพิจารณาปรับปรุงเพิ่มบทลงโทษต่อผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับพืชอนุรักษ์

2. ผลการจำแนกชนิด ข้อมูลด้านชีววิทยา และสถานภาพด้านการอนุรักษ์ ของพืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานเก็บรักษาของกลาง จังหวัดหนองคาย

จากการจำแนกชนิดพืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานเก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลาง ณ สถานกักพืช กลุ่มควบคุมพืชและวัสดุการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดหนองคาย และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย พืชอนุรักษ์ของกลางที่พบเกือบทั้งหมดเป็นกล้วยไม้ จำแนกได้ 24 สกุล 68 ชนิด 1,365 ต้น/กอ (ตารางที่ 1) โดยเก็บรักษาไว้ที่ สถานกักพืช กลุ่มควบคุมพืชและวัสดุการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดหนองคาย จำนวน 22 สกุล 55 ชนิด 525 ต้น/กอ และเก็บรักษาไว้ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน 23 สกุล 56 ชนิด 840 ต้น/กอ พืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ทั้ง 2 แห่ง ได้จากการกักยึดจากผู้ลักลอบนำเข้า จุดผ่อนปรนไทย-ลาว อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย และบ้านเป่งจาน อำเภอรัตนวาปี จังหวัดบึงกาฬ

ผลการจำแนกชนิดกล้วยไม้ป่าของกลาง จัดเป็นพืชอนุรักษ์บัญชีที่ 1 และอยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (Endangered species: EN) จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองปราจีน (*Paphiopedilum concolor*) รองเท้านารีอีเมอร์สัน (*P. emersonii*) รองเท้านารีเหลืองกระปี่ (*P. exul*) รองเท้านารีคางกบลาว (*P. gratixiamum*) และรองเท้านารีเหลืองเลย (*P. hirsutissimum*) รองเท้านารีเมืองกาญจน์ (*P. parishii*) และรองเท้านารีอินทนนท์ (*P. villosum*) และกล้วยไม้ที่อยู่ในสถานภาพหายาก (Rare: R) จำนวน 4 ชนิด ได้แก่

กุหลาบเหลืองโคราช (*Aerides houlettiana*) เอื้องสายมรกต (*Dendrobium chrysanthum*) หวายแดง (*Renanthera coccinea*) และเขาพระวิหาร (*Vandopsis lissochiloides*) ส่วนชนิดที่ไม่มีรายงานว่ามีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย มีจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ พวงหยกเวียดนาม (*D. chlorostylum*) เอื้องสายน้ำผึ้งลาว (*D. loddigesii*) และรองเท้านารีอีเมอส์ (*P. emersonii*) และรองเท้านารีคางบลาว (*P. gratixiamum*) นอกจากกล้วยไม้แล้วยังมีพืชของกลางในกลุ่มกล้วยเพิน ได้แก่ สนหางสิงห์ (*Huperzia quarrosum*) จำนวน 30 ต้น/กอ

ตาราง แสดงชนิดพืช จำนวน สถานภาพด้านการอนุรักษ์ และลักษณะการเจริญเติบโต ของพืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานกักพืช กลุ่มควบคุมพืชและวัสดุ การเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย จังหวัดหนองคาย

ลำดับ ที่	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	จำนวน (ต้น/กอ)	สถานภาพ		ลักษณะนิสัย (Habitat)	สถานที่เก็บรักษา	
				พ.ร.บ. พันธุ์พืช	IUCN Red listed		ศพ. หนองคาย	ด้าน หนองคาย
1	<i>Acampe rigida</i>	ข้างสารภี	43	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
2	<i>Aerides falcata</i>	กุหลาบกระเป่าเปิด	16	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
3	<i>Aerides houlettiana</i>	กุหลาบเหลืองโคราช	1	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	R	E	√	-
4	<i>Aerides multiflora</i>	กุหลาบมาลัยแดง	35	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
5	<i>Aerides odorata</i>	กุหลาบกระเป่าปิด	14	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
6	<i>Agrostophyllum planicaule</i>	เอื้องปีกไก่	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
7	<i>Arundina graminifolia</i>	หญ้าจัมพันควาย	18	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	T	√	-
8	<i>Bulbophyllum blepharites</i>	สิงโตสมอหิน	12	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E,L	√	√
9	<i>Bulbophyllum dissitiflorum</i>	สิงโตรวงข้าวเมืองจันท	25	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
10	<i>Bulbophyllum lepidum</i>	สิงโตพัดแดง	4	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
11	<i>Bulbophyllum rufilabrum</i>	เอื้องกีบม้าแดง	25	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
12	<i>Bulbophyllum rufinum</i>	เอื้องกีบม้าใหญ่	1	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
13	<i>Bulbophyllum lasiochilum</i>	สิงโตนกก้าม	12	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-

ลำดับ ที่	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	จำนวน (ต้น/กอ)	สถานภาพ		ลักษณะนิสัย (Habitat)	สถานที่เก็บรักษา	
				พ.ร.บ. พันธุ์พืช	IUCN Red listed		ศพ. หนองคาย	ด้าน หนองคาย
14	<i>Cleisostoma rostratum</i>	ก้างปลาแดง	7	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
15	<i>Coelogyne lactea</i>	เอื้องเทียนน้อย	8	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
16	<i>Coelogyne trinervis</i>	เอื้องหมาก	9	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E,L	√	√
17	<i>Cymbidium eburneum</i>	สำเภอาขาว	5	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	T	-	√
18	<i>Cymbidium aloifolium</i>	กะเหรกรรอน	12	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
19	<i>Cymbidium ensifolium</i>	จุหลัน	24	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	T	√	√
20	<i>Dendrobium acinaciforme</i>	เอื้องยอดสร้อย	6	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
21	<i>Dendrobium capillipes</i>	คำป้อก	22	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
22	<i>Dendrobium cariniferum</i>	เอื้องเงินแดง	36	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
23	<i>Dendrobium chlorostylum</i>	พวงหยกเวียดนาม	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
24	<i>Dendrobium chrysanthum</i>	เอื้องสายมรกต	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	R	E	√	√
25	<i>Dendrobium chrysotoxum</i>	เอื้องคำ	105	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
26	<i>Dendrobium crepidatum</i>	เอื้องสายน้ำเขียว	20	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
27	<i>Dendrobium cumulatum</i>	หวายตะมอย	29	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
28	<i>Dendrobium ellipsophyllum</i>	เอื้องทอง	5	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√

ลำดับ ที่	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	จำนวน (ต้น/กอ)	สถานภาพ		ลักษณะนิสัย (Habitat)	สถานที่เก็บรักษา	
				พ.ร.บ. พันธุ์พืช	IUCN Red listed		ศวพ. หนองคาย	ด้าน หนองคาย
29	<i>Dendrobium fimbriatum</i>	แววมยุรา	35	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
30	<i>Dendrobium findlayanum</i>	พวงหยก	8	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
31	<i>Dendrobium gratiosissimum</i>	เอื้องกิ่งดำ	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
32	<i>Dendrobium lindleyi</i>	เอื้องผึ้ง	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
33	<i>Dendrobium loddigesii</i>	สายน้ำผึ้งลาว	61	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
34	<i>Dendrobium moschatum</i>	จำปา	85	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
35	<i>Dendrobium nobile</i>	โนบิเล่	50	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
36	<i>Dendrobium palpebre</i>	มัจฉา	3	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
37	<i>Dendrobium primulinum</i>	เอื้องสายน้ำผึ้ง	4	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
38	<i>Dendrobium secundum</i>	เอื้องแปรงสีฟัน	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
39	<i>Dendrobium signatum</i>	แก้วกวี	25	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
40	<i>Dendrobium sukakulii</i>	หวายสุชะกุล	6	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
41	<i>Dendrobium thrysiflorum</i>	ม่อนไข	24	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
42	<i>Dendrobium virgeneum</i>	นางชี	17	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
43	<i>Doritis pulcherima</i>	ม้าวิ่ง	50	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	L,T	√	√

ลำดับ ที่	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	จำนวน (ต้น/กอ)	สถานภาพ		ลักษณะนิสัย (Habitat)	สถานที่เก็บรักษา	
				พ.ร.บ. พันธุ์พืช	IUCN Red listed		ศwf. หนองคาย	ด้าน หนองคาย
44	<i>Eria concolor</i>		20	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
45	<i>Eria lasiopetala</i>	เอื้องบายศรี	17	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
46	<i>Eria obesa</i>	เอื้องแจกันเงิน	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	-
47	<i>Flickingeria fimbriata</i>	เอื้องขาไก่	16	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	-	√
48	<i>Hueperzia squarrosa</i>	สนหางสิงห์	10	ไม่ใช่พืชอนุรักษ์	-	E	√	√
49	<i>Monomeria barbata</i>	กำมับูม่า	4	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
50	<i>Neuwiedia singaporeana</i>		1	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	T	√	√
51	<i>Paphiopedilum concolor</i>	รองเท้านารีเหลืองปราจีน	5	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T	-	√
52	<i>Paphiopedilum emersonii</i>	รองเท้านารีริโอเมอส์สัน	5	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T	-	√
53	<i>Paphiopedilum exul</i>	รองเท้านารีเหลืองกระบี่	15	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T	√	√
54	<i>Paphiopedilum gratixiamum</i>	รองเท้านารีคางกบลาว	15	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T	√	√
55	<i>Paphiopedilum hirsutissimum</i>	รองเท้านารีเหลืองเลย	10	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T	-	√
56	<i>Paphiopedilum villosum</i>	รองเท้านารีอินทนนท์	20	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	T,E	-	√
57	<i>Paphiopedilum parishii</i>	รองเท้านารีเมืองกาญจน์	2	พืชอนุรักษ์บัญชี 1	EN	E	-	√
58	<i>Papilionanthe teres</i>	เอื้องโมก	20	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E,L	√	√

ลำดับ ที่	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	จำนวน (ต้น/กอ)	สถานภาพ		ลักษณะนิสัย (Habitat)	สถานที่เก็บรักษา	
				พ.ร.บ. พันธุ์พืช	IUCN Red listed		ศพ. หนองคาย	ด้าน หนองคาย
59	<i>Pelatantheria ctenoglossa</i>	ใบตั้งฉาก	14	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
60	<i>Pholidota articulata</i>	เอื้องลำต่อ	4	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
61	<i>Pholidota imbricata</i>	เอื้องกาบดอก	30	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
62	<i>Pomatocalpa spicata</i>	ช้างดำ	35	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
63	<i>Renanthera coccinea</i>	หวายแดง	35	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	R	E	√	-
64	<i>Rhynchostylis gigantea</i>	ช้างกระ	55	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
65	<i>Rhynchostylis retusa</i>	ไอยเรศ	18	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
66	<i>Robiquetia succisa</i>	เอื้องพวงอุ้งน	6	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
67	<i>Staurochilus fasciatus</i>	เอื้องเสื่อโคร่ง	28	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	-	E	√	√
68	<i>Vandopsis lissochiloides</i>	เขาพระวิหาร	107	พืชอนุรักษ์บัญชี 2	R	E	√	√

หมายเหตุ

สถานภาพ EN (Endangered) = ใกล้สูญพันธุ์

R (Rare) = หายาก

ลักษณะนิสัย E (Epiphyte) = กล้ายไม้อิงอาศัย

T (Terrestrial) = กล้ายไม้ดิน

L (Lithophyte) = กล้ายไม้เจริญบนหิน

3. ผลการศึกษาวิธีการปลูก ดูแลรักษา พืชอนุรักษ์ของกลางเพื่อให้อยู่รอดได้ในสถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์

จากการสอบถามพนักงานเจ้าหน้าที่ ของกรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตำรวจ และทหารที่ร่วมกันกักยัดพืชอนุรักษ์ของกลาง พบว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางเบื้องต้นก่อนส่งมอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ อีกทั้ง พบปัญหาในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานและการจำแนกชนิดพืชอนุรักษ์เพื่อใช้ประกอบการดำเนินคดี ทำให้ใช้ระยะเวลานานกว่าที่จะส่งมอบของกลางให้กับสถานที่เก็บรักษาของกลาง ส่งผลให้พืชอนุรักษ์ของกลาง บอบช้ำและเน่าเสียหายจำนวนมาก ดังนั้น การดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางก่อนส่งมอบให้กับสถานที่เก็บรักษา จึงมีผลอย่างมากต่ออัตราการรอดชีวิตของพืชอนุรักษ์ของกลาง ซึ่งพืชอนุรักษ์ของกลางที่กล่าวถึงในที่นี้หมายถึง เฉพาะกล้วยไม้ป่า ผลจากการศึกษาวิธีการดูแลรักษากล้วยไม้ป่าของกลางจากการศึกษาดูงาน ณ ศูนย์เพาะชำกล้วยไม้ ตำบลทางดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในสังกัดกรมป่าไม้ และจากการสืบค้นในเอกสาร มีดังนี้

3.1 วิธีการดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางก่อนส่งมอบให้กับสถานที่เก็บรักษา

การดูแลรักษากล้วยไม้ป่าของกลางเบื้องต้นจะแตกต่างกันตามลักษณะการเจริญเติบโต ดังนี้

1. กล้วยไม้รากอากาศ ได้แก่ กล้วยไม้ที่ไม่ต้องการวัสดุปลูกในการเจริญเติบโต อาศัยเพียงที่ยึดเกาะ รากมีขนาดใหญ่สามารถสังเคราะห์แสงได้เอง เช่น สกุลเอื้องกุหลาบ สกุลแวนดา สกุลช้าง เป็นต้น
2. กล้วยไม้รากกิ่งอากาศ ได้แก่ กล้วยไม้ที่ต้องการวัสดุปลูกเพื่อเก็บความชื้นและเป็นที่ยึดเกาะ ราก แต่วัสดุต้องไม่แน่นทึบ ระบายน้ำและอากาศได้ดี เช่น สกุลหวาย สกุลกะเหรี่ยงบางชนิด สกุลเอื้องเทียน เป็นต้น
3. กล้วยไม้ดิน เป็นกล้วยไม้ที่ต้องการความชื้นสูง แต่วัสดุปลูกต้องระบายน้ำได้ดี เช่น วานร่อนทอง สกุลรองเท้านารี สกุลลิ้นมังกร เป็นต้น
 - หลักจากการกักยัดกล้วยไม้ของกลางให้นำกล้วยไม้ของกลางออกจากภาชนะบรรจุ เช่น ถุงพลาสติก กระสอบ หรือตะกร้า คัดแยกต้นที่เป็นชนิดเดียวกันไว้กองเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการจำแนกชนิด และนับจำนวนของกลาง
 - จำแนกและนับจำนวนกล้วยไม้ของกลาง แล้งจัดวางกล้วยไม้ของกลางกระจายบนชั้นตะแกรงหรือแขวนบนราว เพื่อให้ใบแห้ง หรือใบที่เน่าหลุดร่วงลงพื้นด้านล่าง ป้องกันไม่ให้กล้วยไม้ทับถมและเน่าเพิ่มขึ้น และวางในที่ร่มรำไรที่แสงส่องผ่านประมาณ 50 %
 - สำหรับกล้วยไม้ดิน วางบนภาชนะที่สามารถเก็บรักษาความชื้นได้ เช่น กระถาง กาละมัง หรือใส่ถุงกระสอบเปิดปากถุง
 - หากดำเนินการตามคำแนะนำข้างต้นกล้วยไม้ของกลางสามารถเก็บรักษาไว้ได้ 1 สัปดาห์ โดยไม่ต้องรดน้ำ ยกเว้นกล้วยไม้ดิน

3.2 การปลูก ดูแล รักษา พืชอนุรักษ์ของกลางเบื้องต้น

จากการศึกษาวิธีการดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางเบื้องต้น ให้มีอัตราการรอดชีวิตสูงควรดำเนินการ ดังนี้

- คัดแยกชนิดและทำการตัดแต่งส่วนที่แห้งหรือเน่าเสียหายทิ้ง เช่น ใบ รากแห้ง ก้านช่อดอกเก่า สำหรับกล้วยไม้ในสกุลหวายให้ตัดรากจนโคนต้นหรือไหล (rhizome) จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดรากใหม่ได้เร็วขึ้น

ส่วนกล้วยไม้ชนิดอื่น ๆ ไม่สามารถตัดรากชิดลำต้น หรือโคนต้นได้ เนื่องจากลำต้นไม่มีอาหารสะสมเหมือนกล้วยไม้สกุลหวาย

- วางเรียงกล้วยไม้บนชั้นตะแกรง ในโรงเรือนที่พรางแสงประมาณ 60 %
- พนยากันเชื้อรา ทิ้งไว้ 1 สัปดาห์ จึงรดน้ำ
- หลังจาก 1 สัปดาห์ ให้รดน้ำทุกวันในตอนเช้า และให้ปุ๋ยเดือนละ 1 ครั้ง หากต้องการให้กล้วยไม้ออกรากเร็วให้พ่นฮอร์โมนเร่งราก สัปดาห์ละครั้งในเดือนแรก
- กรณีกล้วยไม้รากดินหลังพนยากันเชื้อราทิ้งไว้ 1 วัน แล้วปลูกในวัสดุปลูก และรดน้ำทุกวัน และรดฮอร์โมนเร่งรากทุก 1 สัปดาห์
- กรณีกล้วยไม้รากอากาศและรากกิ่งอากาศสามารถวางทิ้งไว้บนตะแกรงได้นานเป็นปีหรือจนกว่าพร้อมที่จะปลูก

3.3 ผลการศึกษาหาวิธีการปลูกกล้วยไม้ของกลางให้มีชีวิตรอดในสถานที่เก็บรักษาของกลาง

จากการศึกษากล้วยไม้ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานที่เก็บรักษาของกลาง จังหวัดหนองคายพบมีกล้วยไม้หลายชนิดที่ปลูกในวัสดุปลูกที่ไม่เหมาะสม เช่น กล้วยไม้รองเท้านารี กล้วยไม้สกุลเอื้องกุหลาบ และโรงเรือนพรางแสงน้อยเกินไป จึงทำการปรับปรุงโรงเรือนโดยการพรางแสงเพิ่มโดยใช้ตาข่ายพรางแสงประมาณ 60 % พรางชั้นเดียวสลับกับสองชั้นเนื่องจากในฤดูร้อน และฤดูแล้งจังหวัดหนองคายแดดแรงมาก และทำการตัดแต่งต้นกล้วยไม้ และเปลี่ยนวัสดุปลูกให้เหมาะสม โดยกล้วยไม้กลุ่มรากอากาศ เช่น แวนดา เอื้องกุหลาบ ช้างกระ โอยเรศ ปลูกในกระเช้าพลาสติกโดยไม่ใส่วัสดุปลูก กล้วยไม้กลุ่มรากกิ่งอากาศ เช่น กล้วยไม้สกุลหวาย ปลูกในกระเช้าพลาสติกโดยใช้กาบมะพร้าวสับเป็นวัสดุปลูก สำหรับกล้วยไม้รากดิน เช่น กะเรกะร่อน รองเท้านารี ปลูกด้วยดินผสมกับกาบมะพร้าวสับ นอกจากนี้ได้ทำการทดลองปลูกกล้วยไม้กลุ่มรากกิ่งอากาศและรากดินในวัสดุปลูกที่แตกต่างกัน เพื่อทดสอบอัตราการรอดชีวิต โดยทำการทดสอบดังนี้

3.3.1 กล้วยไม้รากอากาศ ทำการศึกษาในกล้วยไม้สกุลเอื้องกุหลาบ โดยทำการปลูกกล้วยไม้เอื้องกุหลาบในกระเช้ากล้วยไม้พลาสติกเปรียบเทียบกับปลูกในกระถางดินเผา พบว่า กล้วยไม้สกุลเอื้องกุหลาบที่ปลูกในกระถางดินเผามีอัตราการรอดชีวิตมากกว่าต้นที่ปลูกในกระเช้าพลาสติกและเจริญเติบโตได้ดีกว่า เนื่องจากกระถางดินเผาสามารถเก็บความชื้นได้ดีคล้ายคลึงกับความชื้นที่กล้วยไม้ได้รับเมื่อเกาะติดกับต้นไม้ขนาดใหญ่ แต่การใช้กระถางดินเผามีข้อเสียคือน้ำหนักมาก และราคาแพง

3.3.2 กล้วยไม้รากกิ่งอากาศ ทำการศึกษาในกล้วยไม้สกุลหวาย โดยทำการทดสอบตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมต้นกล้วยไม้ก่อนปลูก เมื่อรากงอกจึงนำไปปลูกในวัสดุปลูกชนิดต่างๆ ดังนี้

การเตรียมต้นกล้วยไม้ก่อนปลูก ได้ทำการทดลอง 3 วิธี

1. วางในตะกร้าพลาสติกโดยไม่ใส่วัสดุปลูก

2. วางบนสแฟกนัมมอส

3. วางบนกาบมะพร้าวสับ โดยนำกาบมะพร้าวสับแช่น้ำก่อนปลูก 2 วัน ขณะแช่ให้เปลี่ยนน้ำทุกวัน เนื่องจากการศึกษาในเอกสารและจากการสอบถามเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้พบว่า ในกาบมะพร้าวมีสารแทนนินที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของรากกล้วยไม้

จากการผลการศึกษา พบว่า กล้วยไม้ที่วางบนสแฟกนัมมอส จะออกรากและแตกหน่อได้ดีในระยะแรกหลังจากนั้นรากจะเน่า เนื่องจากมีความชื้นมากเกินไป สำหรับต้นกล้วยไม้ที่วางในตะกร้าโดยไม่ใส่วัสดุปลูกจะออกรากและแตกหน่อได้ดีพอสมควร แต่ลำต้นลึบผอมเมื่อต้นโตขึ้นระยะหนึ่งจะแห้งตาย เนื่องจาก

ความชื้นไม่เพียงพอ ส่วนการวางบนกาบมะพร้าวสับต้นกล้วยไม้จะออกรากและแตกหน่อได้ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับทั้งสองวิธี และสามารถเจริญเติบโตได้ดีบนกาบมะพร้าวสับ

3.3.3 กล้วยไม้รากดิน ได้ทำการทดสอบในกล้วยไม้รองเท้านารีอินทนนท์ โดยทดสอบปลูกในวัสดุปลูก 3 แบบ ดังนี้

- ดินผสม
- ดินผสม + กาบมะพร้าวสับ
- ดินผสม + อิฐทุบ

ผลการทดลอง พบว่า กล้วยไม้รองเท้านารีที่ปลูกด้วยวัสดุปลูกทั้ง 3 แบบ มีอัตราการรอดชีวิต 100 % แต่ต้นกล้วยไม้ไม่ออกดอก อาจเนื่องมาจากอุณหภูมิที่จังหวัดหนองคายไม่เหมาะสมต่อการออกดอกของรองเท้านารีอินทนนท์

5. ผลการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลาง โดยไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากของกลาง ดังนี้

1. จัดทำฐานข้อมูลพืชอนุรักษ์ของกลางและเผยแพร่ข้อมูลบุคคลภายนอกทราบ ผ่านช่องทางต่างๆ
2. เปิดสถานที่เก็บรักษาพืชอนุรักษ์ของกลางเป็นสถานที่ศึกษาดูงานสำหรับนักเรียนนักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจ
3. ใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางเพื่อเป็นเชื้อพันธุ์กรรมในด้านการปรับปรุงพันธุ์ หรือศึกษาการใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่น พืชสมุนไพร เป็นต้น
4. ส่งมอบพืชอนุรักษ์ของกลางให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ไปใช้ประโยชน์ที่ไม่ใช่เพื่อการแสวงหากำไร เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานราชการ ที่ต้องการปลูกเพื่อรวบรวมพันธุ์ ปลูกในสวนรุกขชาติ หรือสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน เป็นต้น

สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่าพืชอนุรักษ์ของกลางที่เก็บรักษาไว้ที่สถานเก็บรักษาของกลาง ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรหนองคาย และสถานกักพืชหนองคาย จังหวัดหนองคาย พืชอนุรักษ์ของกลางเกือบทั้งหมดเป็นกล้วยไม้ป่าที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านโดยไม่มีหนังสืออนุญาตให้เข้าประเทศ ซึ่งเป็นความผิดตามมาตรา 29 ตรี แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และจากการจำแนกชนิดพบกล้วยไม้หลายชนิดจัดอยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ เช่น รองเท้านารี และหวายแดง จากการศึกษาภาวะเปื้อนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับของกลาง ในมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 บัญญัติไว้ว่าพืชอนุรักษ์ที่ตกเป็นของกรมวิชาการเกษตร ให้สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช รายงานอธิบดีกรมวิชาการเกษตรเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควร และได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติกับของกลางไว้ในระเบียบกรมวิชาการเกษตร ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางพืชอนุรักษ์หรือซากพืชอนุรักษ์ และสถานที่เก็บรักษาของกลางในคดีความผิดด้วยพันธุ์พืช นอกจากนี้ยังมีระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ พ.ศ. 2533 โดยห้ามมิให้ประมวลจำหน่ายกล้วยไม้ป่าของกลางโดยเด็ดขาด และเมื่อได้รับอนุมัติแล้วให้มอบกล้วยไม้ป่าของกลางแก่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เป็นท้องถิ่นเดิมของกล้วยไม้ป่าชนิดนั้นๆ หรือมอบให้ศูนย์พฤกษศาสตร์ประจำภาคบำรุงรักษาต่อไป ตามแต่กรณี สำหรับการดูแลรักษากล้วยไม้ป่าของกลางให้มีอัตราการรอดชีวิตที่เพิ่มขึ้นนั้น จะต้องปฏิบัติหรือดูแลรักษาของกลางให้ถูกวิธีตั้งแต่ก่อนส่งมอบจนถึงขั้นตอนการปลูกและดูแลรักษา

ในสถานที่เก็บรักษาของกลาง ดังนั้นจึงควรนำผลการศึกษาในส่วนของ การดูแลรักษาของกลางก่อนส่งมอบและ การดูแลรักษาในศูนย์กักขังเผยแพร่ให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ควรนำข้อเสนอแนะการใช้ ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางเสนอต่อเจ้าหน้าที่วิชาการพืชอนุรักษ์ คณะอนุกรรมการพืชอนุรักษ์ และ คณะกรรมการพันธุ์พืช เพื่อพิจารณากลับกรองให้ความคิดเห็นก่อนเสนอขอความเห็นชอบจากผู้บริหารต่อไป โดย มุ่งหวังให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพืชอนุรักษ์ของกลางอย่างยั่งยืน

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาวិธีการดำเนินการกับของกลางเบื้องต้นก่อนส่งมอบให้กับสถานที่เก็บรักษาหากนำไป เผยแพร่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมและดำเนินคดีเกี่ยวกับพืชอนุรักษ์ของกลางจะทำให้เจ้าหน้าที่ สามารถดูแลของกลางได้ถูกวิธีลดการสูญเสียก่อนส่งมอบ และในส่วนของแนวทางการใช้ประโยชน์หากสามารถ ดำเนินการได้จะเป็นการลดภาระด้านงบประมาณของกรมวิชาการเกษตรในการดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลาง

เอกสารอ้างอิง

เต็ม สมิตินันท์. 2557. รายชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. 810 น.

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง พืชอนุรักษ์ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518. กระทรวงเกษตร และสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ

พระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

Wijnstekers, W. 2001. The Evolution of CITES, 6th edition, CITES Secretariat, Geneva, Switzerland 492 pp.

www.forest.go.th/forestprotect/forestfarm58/farm/web/.../maincontent.pdf

<http://www.customs.go.th/wps/wcm/connect/Library>

ภาคผนวก

การดูแลรักษากล้วยไม้ป่าของกลางเบื้องต้นในสถานที่เก็บรักษาของกลาง (rescued center)

1. การเตรียมความพร้อมก่อนปลูก

คัดแยกชนิด ตัดแต่งรากแห้ง ใบแห้ง หรือช่อดอกแห้งออก หากเป็นกล้วยไม้สกุลหวายหากตัดรากชิดโคนต้น จะกระตุ้นให้เกิดรากใหม่ได้ดี (ก) สำหรับกล้วยไม้รากอากาศ (ข) เช่น สกุลเอื้องกุหลาบ แวนดา ตัดเฉพาะ รากแห้ง หากตัดออกทั้งหมดจะทำให้ตายได้เนื่องจากไม่มีลำต้นสะสมอาหารเหมือนกับกล้วยไม้สกุลหวาย

วางกล้วยไม้ที่ตัดแต่งแล้วผึ่งไว้บนตะแกรงในที่ร่มรำไร หรือบริเวณที่ได้รับแสงประมาณ 50-40 % ในเดือนแรกให้พ่นยากันเชื้อราและฮอร์โมนเร่งรากสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ประมาณ 1 เดือน กล้วยไม้จะแตกราก และหน่อใหม่ กรณีกล้วยไม้รองเท้านารี (ง) หลังจากตัดแต่งแล้ว ให้ชุบยากันเชื้อราแล้วผึ่งทิ้งไว้ 1 วัน แล้วจึง ปลูก

1. การเตรียมความพร้อมก่อนปลูก (ต่อ)

การเตรียมความพร้อมกล้วยไม้ของกลางก่อนปลูก กรณีที่กล้วยไม้ไม่ได้รับการบอบช้ำและเสียหายมาก และของกลางมีจำนวนมากไม่สามารถคัดแยกได้

กล้วยไม้ของกลาง

ฝังในตะกร้าพลาสติก

ประมาณ 1 เดือน

คัดเลือกต้นที่แตกรากและแตกหน่อวางบนกาบมะพร้าวสับ (1)
หรือสแฟกนัมมอส ในตะกร้าพลาสติก (2)

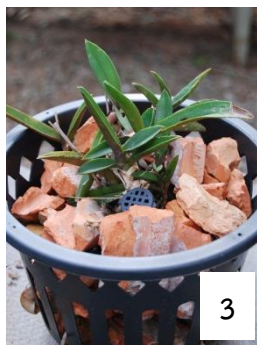

การใช้สแฟกนัมมอสเป็นวัสดุปลูกเหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความชื้นในอากาศต่ำ หากมีความชื้นสูงเกินไปจะทำให้รากกล้วยไม้เน่า สำหรับกาบมะพร้าวสับมีความเหมาะสมกับทุกพื้นที่ แต่ก่อนใช้งานต้องแช่น้ำก่อนเพื่อล้างสารแทนนินออกและเพื่อให้กาบมะพร้าวอุ้มน้ำได้ดีขึ้น

2. การปลูกและดูแลรักษาพืชอนุรักษ์ของกลาง

การปลูกกล้วยไม้รากกิ่งอากาศ เช่น กล้วยไม้สกุลหวายควรปลูกในกระถาง (1) หรือถาดเพาะ (2) ใช้กาบมะพร้าวสับเป็นวัสดุปลูก หรือปลูกบนตะแกรงพลาสติก ใช้สแฟกนัมมอสเป็นวัสดุปลูก (3)

การปลูกกล้วยไม้รากอากาศควรปลูกในกระถางที่โปร่งระบายอากาศได้ดี การปลูกระยะแรกหากความชื้นในอากาศต่ำควรใส่วัสดุปลูกเล็กน้อย เช่น หินภูเขาไฟ กาบมะพร้าวสับ หรืออิฐทุบ (1,3) สำหรับกล้วยไม้รากดินควรใช้วัสดุปลูกที่ให้ความชื้นสูงแต่ต้องระบายน้ำได้ดี (2) เช่น ดินปลูก ผสมกับ กาบมะพร้าวสับ หินภูเขาไฟ หรืออิฐทุบ